The excavation of the Kurmaičiai microregion

In 2010, excavations were conducted in Kurmaičiai and Tinteliai villages (Kretinga District) (Fig. 1) for a third year in implementing the project, 'The development of the cultural landscape according to archaeological and natural science data (ARCHAEOLANSCAPE)', which is supported by the Research Foundation of the Research Council of Lithuania. One of the aims of this excavation was to check the right bank of the river Akmena in the vicinity of Pilalė barrrow, which began to be dug up in the early 20th century. Nine 2 x 1 m test pits (a total of 18 m^2) were excavated to the N of the aforementioned barrow. Finds from the post-Medieval period and the first half of the 20th century were discovered in them. No objects from an earlier period were found in this area.

Trench 10, which had a 1,27 x 1,23 m oval dark brown stain of charcoally sandy loam in its SE part, was excavated in the area to the S of the aforementioned barrow. Isolated pieces of charcoal and concentrations of them were found in its W part. Isolated cremated human bones were discovered at a depth of 63 cm in the E part and a concentration of pieces of charcoal nearby at a depth of 67 cm. A stain of dark brown – blackish mixed sandy loam with pieces of charcoal, which contained a disturbed animal cremation in an urn (Fig. 2) at a depth of 43–55 cm, was excavated in the SW part of trench 10. Some of the urn's sherds and cremated bones had been pushed to the NE quarter of the stain. A large greyish stone had been placed on top of the urn. The burial dates to the early Iron Age and was 6.7 m to the SE of the bottom of the disturbed (Pilalė) barrow mound.

A second aim of the excavation was to check whether the settlement of the community that made the burials in the Kurmaičiai barrows and cemetery had been founded on the left bank of the Akmena. Five test pits (a total of 13.9 m^2) were excavated in this area. Test pit 1 contained 16th–18th-century inhumations, some with grave goods: a bronze heart-shaped brooch, two bronze band rings, and one ring with a wide head (Fig. 3). The remains of wooden coffins and one hand-forged iron coffin nail had survived beside some of the burials. A stone cairn for erecting a cross was also found here, and under it a small glass bottle with the manufacturer's name, '*Karlsruhe/ F Wolff & Soh*', cast on the side and the date '*1684*' on the bottom (Fig. 4). A human vertebra and part of a rib were found in test pit 2. No burials or finds were discovered on the next hill, which is called Kapeliai [small cemetery]. A total of 43.9 m^2 were excavated in 2010.

A field evaluation was later conducted in the N part of the protection zone of the Kurmaičiai archaeological complex: cemetery and barrows (Kretinga District). Ten test pits (a total of 23.83 m^2) were excavated but no cultural layer or finds were discovered.

Klaidas Perminas

II Pasaulinio karo karių kapai Klaipėdos apylinkėse

2010 m. birželio ir liepos mėnesiais atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai dviejose Klaipėdos rajono žmogaus kaulų radimvietėse – kelio Slengiai–Baukštininkai 2-ajame kilometre bei Jakų kaime, Jubiliejaus g. 3. Pirmuoju atveju palaikai rasti vykdant minėto

kelio rekonstrukcijos darbus, antruoju – privačiame sklype kasant šulinio gręžinį.

Abi radimvietės patenka į Klaipėdos karinės operacijos metu (1944 m. spalio 5 –1945 m. sausio 28 d.) vykusių mūšių zoną ir yra palyginti netoli nuo 3 iš 8 priešlėktuvinių baterijų, iš kurių Klaipėdos operacijos metu buvo aktyviai ginamas miestas nuo Raudonosios armijos (ne tik nuo oro, bet ir nuo sausumos atakų).

Palaikų radimvietė Slengių–Baukštininkų kelyje (toliau – **Slengių** radimvietė) geografiškai Klaipėdos miesto atžvilgiu yra į ŠR, už 4,5 km į R nuo priešlėktuvinės baterijos Dange (buvęs Tauralaukio kaimas, dabar Klaipėdos miesto dalis), ir 2,2 km į Š nuo priešlėktuvinės baterijos *Löllen* (Lelių kaimas). Palaikų ir šovinių radimvietė Jakų kaime (toliau – **Jakų** radimvietė) geografiškai Klaipėdos miesto atžvilgiu yra į R, už 2,2 km į ŠR nuo priešlėktuvinės baterijos *Götzhöfen* (buvęs Gedminų kaimas, dabar Klaipėdos miesto dalis) ir 3,8 km į PV nuo priešlėktuvinės baterijos *Löllen* (Lelių kaimas) (1 pav.).

Slengių radimvietėje buvo iškastas 12 m^2 plotas. Čia pačiame žemės paviršiuje buvo rasti vieno asmens palaikai ir II Pasaulinio karo kariui būdingi radiniai – vokiškos karišKos aprangos detalės – uniforminės sagos, sagtys, batas, taip pat viena gilzė. Jakų radimvietėje iškastas 8,75 m^2 plotas, rasti paskiri išsklaidyti žmogaus kaulai ir vokiško kulkosvaidžio MG15 dėtuvė su šoviniais, stamboka gilzė bei peiliuko ašmenys. Abu plotai ištirti iki įžemio, tačiau kitų archeologiškai-istoriškai vertingų radinių neaptikta.

Tyrinėjimų metu rastų radinių pobūdis bei radimviečių vietos (netoli II Pasaulinio karo miesto gynybinių įtvirtinimų) rodo, jog abiejose radimvietėse rastieji palaikai greičiausiai priklauso Klaipėdos operacijos metu žuvusiems Vokietijos kariuomenės kariams.

Second World War graves in the vicinity of Klaipėda

In June and July of 2010, human remains were found in the villages of Slengiai and Jakai, Klaipėda District (Fig 1). A field evaluation was conducted with the aim of identifying the remains and to make sure that no other re-

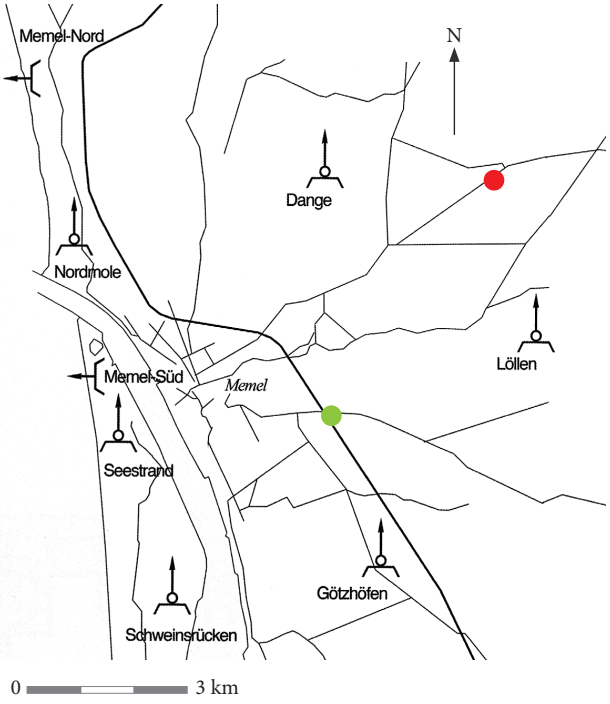

1 pav. Klaipėdos miesto priešlėktuvinės baterijos ir palaikų radimvietės. Planas iš V. Orlov, XX amžiaus fortifikacija Lietuvoje, Kaunas, 2008, p. 113. Raudonu tašku pažymėta Slengių, žaliu – Jakų radimvietė (žymėjo K. Perminas).

Fig. 1. The Klaipėda city antiaircraft batteries and the findspots of the remains. The red dot marks the Slengiai findspots, the green the Jakai findspots.

mains and artefacts of archaeological – historical value still existed. Both sites are near three (Dange, Löllen, and Götzhöfen) of eight artillery batteries (Fig. 1: red dot – Slengiai, green dot – Jakai), which were part of the German defence system against the Red Army during the Klaipėda operation (5 October 1944–28 January 1945).

A total of 12 m² was excavated in Slengiai and 8.75 m² in Jakai. The remains of one individual as well as some typical Second World War German military finds: uniform buttons and buckles and a cartridge case were found in Slengiai, scattered human bone fragments, a German MG 15 machine gun magazine with cartridges, one larger cartridge case, and a pocketknife blade in Jakai.

The finds and the location of the two sites (near the artillery batteries) show that the human remains from both sites belong to Second World War German soldiers who were very likely were killed during the Klaipėda operation.

Alfreda Petrulienė

Kapai Panevėžyje, A. Smetonos gatvėje 30

2006 m. spalio mėnesį vykdant komunikacinių perdangų remontą, aikštelėje prie A. Smetonos g. 30 ir Vasario 16-osios gatvės kampo buvo atkasti mirusiųjų kaulai. Kaulai buvo perduoti Kriminalistikos tyrimų laboratorijai. Antropologai ištyrė surinktus mirusiųjų griaučius, pavienius kaulus ir paaiškėjo, kad šioje vietoje buvo pakasti daugiau nei 6 skirtingos lyties ir amžiaus žmonės. Manyta, kad dauguma šių mirusiųjų yra tarybinio teroro aukos, palaidotos po tardymų ir kankinimų prasidėjus antrajai Lietuvos okupacijai pokario metais. Moigių žemės sklypas buvo didelis. Jis užėmė ištisą kvartalą, ribojamą Vasario 16-osios (tuo metu – Šeduvos), A. Smetonos (tuo metu – Marijos) ir T. Moigio gatvių. Į V nuo pastatų iki dabartinės A. Smetonos gatvės buvo didžiulis sodas ir gėlynai.

Remiantis pokario laikotarpio miesto užstatymo planu, šalia A. Smetonos gatvės pastato 30, arčiau Vasario 16-osios gatvės buvusioje apskrities gydytojo Tado Anupro Moigio žemės valdoje, sklypo dalyje, kuri 1918 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo parduota valstybei, o po karo nacionalizuota, beje, kaip ir visa Moigių posesija (pasiturinčio miestiečio sodyba), stovėjo medinis vienaukštis pastatas. Šiame pastate, kaip ir visame Moigių pastatų komplekse, šeimininkavo tarybinės represinės struktūros: valstybės saugumas, milicija, pastatų rūsiuose buvo kalinami, tardomi, kankinami Lietuvos nepriklausomybę kūrę ir gynę žmonės. Dabartiniu metu išlikusiuose dviejuose Moigių mūriniuose pastatuose įsikūręs Panevėžio kraštotyros muziejus (Vasario 16-osios g. 23, 25), mūriniame pastate A.Smetonos g. 30 glaudžiasi G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos archyvas, o sklypo centre pastatyti Panevėžio rajono savivaldybės rūmai (Vasario 16-osios g. 27).

Gavus valstybės finansavimą, 2007 m. pagal parengtą programą bendrame 37 m² plote buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Archeologiniai kasinėjimai vykdyti aikštelėje, 2 m atstumu nuo Vasario 16-osios gatvės šaligatvio, toje vietoje, kur 2006 m. aptikti mirusiųjų kaulai, aplenkiant komunikacinių įrenginių šulinius. Tyrimų metu atkasti ir ištirti 6 nesuardyti kapuose palaidotų mirusiųjų griaučiai, fiksuotos 3 suardytos kapavietės. Visa rasta osteologinė medžiaga tirta Mykolo Riomerio universiteto Teismo medicinos ins-